

parēte: nō q̄a eoz pat̄ eoz puocaret ad m̄alū
s̄ q̄a aliē estimabāt ipsū posse vitā trāns̄ eis
x̄pm sequētib⁹. ¶ Ad secūdu dīcēdu q̄ dñs
iō p̄hibuit discipulū a sepul̄a p̄ris: q̄a sicut
Criso⁹ dīc: p̄ h̄ eū dñs a mltis malis eripuit
puta lucub⁹ r̄ merozib⁹ r̄ alyz q̄ hinc expec
tant. post sepulturā. n. erat nccē r̄ testamē
ta scrutari: r̄ hēditatē diuisiōez r̄ alia h̄ mōi
r̄ p̄cipue q̄a aly erāt q̄ oplē poterāt hui⁹ fu
neris sepulturā. ul̄ sicut Cyrill⁹ expōit sup
Lucā: discipul⁹ ille nō petyt q̄ patrē iaz de
fūcū sepeliret: s̄ adhuc viuētes i senectute
sustētaret vsq̄ sepeliret: q̄ dñs nō cessit
q̄a erāt aly q̄ ei⁹ curā h̄re poterant linea pa
rētele astricti. ¶ Ad t̄tū dīcēdu q̄ B q̄d pa
rentib⁹ carnalib⁹ ex pietate exhibem⁹ i deū
referim⁹: sicut r̄ alia m̄ie opa q̄ gbuscūq̄ p̄
ximis ip̄edim⁹ deo exhibita vidētur. secūdu
illud. Mat̄h. 25. Q̄d vni ex minimis meis
fecistis: mibi fecistis. r̄ iō si carnalib⁹ parētī
bus n̄ra obsequia sint nccia ut sine his su
stētari nō possit: nec nos ad aliqd̄ deū idu
cant: nō debem⁹ ituitu religiōis eos deserē.
si aut̄ sine pctō eoz obsequy vacare nō pos
sum⁹: uel etiā si absq̄ n̄ro obsego p̄nt sustē
tari: licitū ē eoz obsega p̄mittere ad B q̄
ampli⁹ religiōi vacem⁹. ¶ Ad q̄rtū dīcēdu
q̄ aliud dīcēdu ē de eo q̄ ē adhuc i seculo
stitut⁹: r̄ aliud de eo q̄ ē iā i religiōe p̄fessus
ille. n. q̄ ē i seculo stitut⁹ si h̄z parētes q̄ si
ne ip̄o sustētari nō p̄nt: nō debz eis relict⁹ re
ligiōez it̄rare: q̄a trāsgredere p̄ceptū de ho
noratiōe parētū: q̄nis qdā dicāt q̄ i B casu
licite possēt eos deserē: eoz curā deo cōmit
tens. s̄ si quis recte cōsideret: B eēt temptare
deū: cū h̄nt ex h̄ano cōsilio qd agē: p̄iculo
pentes exponeret sub spe d̄ni auxily. Si v̄o
sine eo pentes n̄tas trānsire possent: licitum
eēt ei deserē parētib⁹ religiōez it̄rare: quia
fily nō tenēt ad sustentationē p̄tuz nisi cā
ncciat⁹ ut dictū ē. ille v̄o q̄ iā est i religiōe
p̄fessus reputat iā q̄i mortu⁹ m̄ido: v̄n nō
debet occasiōe sustentatiōis pentū exire clau
strū in q̄ x̄po conspeliat r̄ se it̄z secularibus
negocys i p̄plicare: tenēt t̄n salua sui plati obe
diētia r̄ sine religiōis statu piuz studiū adhi
bere q̄liē ei⁹ parentibus subueniatur.

Quēdē dīcēdu
¶ **Inde cōside**
randum ē d̄ obseruātia r̄
p̄tib⁹ ei⁹ p̄ q̄ de oppositis

vity⁹ erit manifestū. ¶ Circa obseruātia at̄
q̄rūt tria. p̄ vtz obseruātia sit sp̄alis v̄tus
r̄ ab alyz distincta. 2. q̄d obseruātia exhibi
beat. 3. de cōparatiōe ei⁹ ad pietatē.

Ad primuz sic proce

dit. Videt q̄d obseruātia nō sit sp̄alis virtus
ab alyz distincta. Virtutes. n. distinguuntur
fm̄ obiecta. s̄ obm̄ obseruātie nō distinguit̄
ab obo pietatē. dīc. n. Tullī⁹ in sua rethorica
q̄d obseruātia ē p̄ quā hoies aliq̄ dignitate
añcedētes qdā cultu r̄ honore dignat̄. s̄. c̄
tum r̄ honore etiā pietas exhibet pentib⁹
q̄ dignitate añcedūt. q̄d obseruātia n̄ ē virt⁹
distincta a pietate. ¶ B. Sic hoib⁹ i digni
tate cōstitutis debet honor r̄ cult⁹: ita etiā
eis q̄ excellūt scia r̄ virtute. s̄ n̄ ē aliq̄ sp̄alis
v̄t⁹ p̄ quā honore r̄ cultū exhibeam⁹ hoib⁹
q̄ scie r̄ v̄tus excellētia h̄nt. q̄ etiā obseruan
tia p̄ quā c̄tū r̄ honore exhibem⁹ h̄nt q̄ nos i
dignitate añcedūt nō ē sp̄alis virtus ab alyz
distincta. ¶ B. hoibus in dignitate cōstitut⁹
multa debet ad q̄ solū n̄da lex cogit: fm̄ illō
ad R. o. 13. Reddite hoib⁹ d̄bita: cui tribu
tū tributū r̄: ea v̄o ad q̄ p̄ legē cōpellimur p̄
tinēt ad iusticiā legalē seu etiā ad iusticiā
sp̄alē. q̄d obseruātia nō ē p̄ se sp̄alis virt⁹ ab
alyz distincta. ¶ B. 3. ē qd Tullī⁹ dīc cōdi
uidēdo obseruātia alyz iusticie p̄tib⁹ q̄ sunt
sp̄ales virtutes. ¶ B. dīcēdu q̄ sic ex dīctis
p̄: nccē ē ut eo modo p̄ quēdā ordinatum
d̄scēsu distinguāt virtutes: sic r̄ excellentia
p̄sonaz q̄d ē aliqd̄ reddēdu. sicut autē car
nalis p̄ p̄ticularit̄ p̄ticipat rōnē principy q̄
v̄l̄t iuenit i deo: ita etiā p̄sona q̄ q̄tū ad ali
qd̄ p̄uidētiaz circa nos gerit p̄ticularit̄ p̄ti
cipat p̄petatē p̄ris: q̄a p̄r est p̄ncipiū r̄ gnā
tiōis r̄ educationis r̄ discipline r̄ cui⁹ q̄ ad
p̄fectionē h̄ane vite p̄tinet. p̄sona autē i di
gnitate cōstituta ē sicut p̄ncipiū gubnatiōis
respectu aliq̄rū rez: sicut p̄nceps ciuitatis i
rebus ciuilib⁹: dux autē exercit⁹ i reb⁹ bellicl
magister autē in disciplinis. r̄ fil⁹ ē i alyz. r̄
ide ē q̄ oēs tales p̄sone p̄res appellāt p̄ p̄
militudinē cure: sic. 4. R. egl. 5. serui Naa
man dixerūt ad eū: p̄r r̄ si r̄ grādez dixisset
tibi p̄pha r̄. Et iō sicut sub religiōe p̄ quā
cult⁹ tribuit deo quodā mō iuenit pietas p̄
quā colūt parētes: ita sub pietate iuenit ob
seruātia p̄ quā cult⁹ r̄ honore exhibet p̄sōis
i dignitate cōstitutis. ¶ Ad p̄mū ḡ dīcēduz

quod sicut dictum est quod religio per quamdam superem
 mentiam pietas dicitur et tamen pietas proprie dicta a reli
 gione distinguitur: ita etiam pietas per quamdam ex
 cellentiam potest dici observantia: et tamen observantia
 proprie dicta a pietate distinguitur. Ad secundum
 dicendum quod aliquis ex his quod est in aliquo dignita
 te constituitur non solum quoad statum excellentiam
 habet: sed etiam quandam partem gubernandi subdi
 tos: unde petit sibi rationem principum. put est aliorum
 gubernatorum. ex his autem quod aliquis habet perfectionem
 scie vel virtutem non sortitur rationem principum quantum ad
 alios: sed solum quoad excellentiam in seipso. et ideo
 specialiter quod virtus determinat ad exhibendum hono
 rem et cultum his quod sunt in dignitate constituti.
 verum quod per seiam et virtutem et omnia alia habent omni ali
 quod ad idem reddunt ad dignitatem statum: reuerentia
 tamen per quamcumque excellentiam aliquibus exhibet
 ad eandem virtutem pertinet. Ad tertium dicendum
 quod ad iusticiam specialem proprie superius partem
 reddere eorum ei cui aliquid debet: quod quod est non
 potest fieri nisi ad virtuosos et ad eos quod bene statu
 dignitatis utuntur: sic nec ad deum nec ad patres
 et ideo ad quamdam virtutem adiunctam habet pertinet: non
 autem ad iusticiam specialem quod est principalis virtus: iusti
 cia vero legalis se extendit ad actus omnium virtu
 tum ut super dictum est.

Ad secundum sic procedit.

Videatur quod ad observantiam non pertinet ex
 hibere cultum et honorem his quod sunt in dignitate con
 stituti: quia ut Augustinus dicit in 1o de civi. dei. colere
 dicimus illas personas quod sunt in honore habemus.
 et sic non idem esse videtur cultus et honor. in
 conveniens ergo determinat quod observantia exhibet in
 dignitate constitutis cultum et honorem. Ad
 iusticiam pertinet reddere debitum. unde et ad obser
 vantiam quod ponit iusticiam pertinet. sed cultus et
 honor non debent omnibus in dignitate constitutis
 sed solum his quod sunt in honore habent. ergo inconve
 niens determinat quod eis observantia exhibet cul
 tum et honorem. Superioribus vero in digni
 tate constitutis non solum debentur honor et sed etiam
 timor et aliqua munera largitione: secundum illud
 ad Romanos. 13. Reddite omnibus debita: cui tributum
 tributum: cui vectigal vectigal: cui timores
 timorem: cui honores honorem. debentur etiam
 eis reuerentia et subiectione: secundum illud Deuteronomio. 10.
 Obedite preceptis vestris et subiaccete eis. non ergo con
 veniens determinat quod observantia exhibet cultum
 et honorem. Sed et quod Tullius dicit quod observan
 tia est per quam homines aliquo dignitate antecedentes

quodam cultu et honore dignantur. Ad primum dicendum
 quod ad eos quod sunt in dignitate constituti pertinet gu
 bernare omnes subditos. gubernare autem est mo
 uere aliquos in debitum finem: sicut nauta gubernat
 nauem ducendo eam ad portum. omne autem mouens
 habet excellentiam quamdam et virtutes sunt id quod
 mouet: unde oportet quod in eo quod est in dignitate con
 stituitur habet excellentiam statum cuius quodam
 parte in subditos. 2o ipsum gubernationis officium
 ratione igitur excellentie debet ei honor quod est ad
 recognitio excellentie alicuius. ratione autem officij
 gubernationis debet ei cultus quod est ad obsequio
 consistit: unde. s. aliquis eorum obedit impio: et vicez
 beneficij eorum per suo modo repedit. Ad primum
 dicendum quod in cultu non solum intelligitur ho
 nor: sed etiam quicquid alia quod pertinet ad decetum ac
 tum quod homo ad alium ordinat. Ad secundum di
 cendum quod sic super dictum est: duplex est debitum.
 Unum quod est legale ad quod reddendum homo lege impel
 litur: et sic debet homo honorem et cultum his quod sunt
 in dignitate constituti relatione super ipsum habentes
 Aliud autem est debitum morale quod ex quodam hone
 state debet. et hoc modo debentur cultus et hono
 rem his quod sunt in dignitate constituti etiam si non
 sunt eis subiecti. Ad tertium dicendum quod excel
 lentie eorum quod sunt in dignitate constituti debet ho
 nor. per rationem sublimioris gradus. timor autem ratione
 potestatis quod habet ad coercendum. officio vero
 gubernationis ipsorum debet obedientia per quam sub
 diti mouentur ad imperium preceptum et tributa quod
 sunt quodam stipendia laboris ipsorum.

Ad tertium sic procedit.

Videatur quod observantia sit potior virtus quam pie
 tas. Princeps enim cui cultus per observantiam exhibet
 comparatur ad patrem. quod pietate colitur: sicut videtur
 gubernator ad particularem. nam familia quam pater
 gubernat est pars civitatis quod gubernatur a principe. sed
 videtur virtus potior est et magis ei inferiora sub
 dunt. ergo observantia est potior virtus quam pietas.
 Illi quod sunt in dignitate constituti curam gerunt
 boni communis. sanguinei autem pertinet ad bo
 num privatum quod est per bonum communi tenendum: unde
 laudabiliter aliquid per bonum communi piculo mortis se
 ipsos exponunt. ergo observantia per quam exhibet
 cultus his quod sunt in dignitate constituti est potior
 virtus quam pietas quod exhibet cultum personis san
 guine diuicti. Honor et reuerentia ma
 xime debet virtuosis per deum. sed virtuosus exhibet
 honor et reuerentia per observantiam virtutes
 ut dictum est. ergo observantia est precipua per religiozes
 .f.s.

Sed est quod precepta legis dantur de actibus virtutum. immediate autem precepta religionis que pertinent ad primam tabulam subduntur preceptum de honoratione parentum quod pertinet ad pietatem. quod pietas immediate sequitur religionem ordine dignitatis.

Respondeo dicendum quod personis in dignitate constitutis potest aliquid exhiberi dupliciter. Uno in ordine ad bonum commode: puta cum aliquis ei seruit in administratione rei publice et hoc iam non pertinet ad observantiam: sed ad pietatem que cultum exhibet non solum patri sed etiam patrie. Alio exhibet aliquid personis in dignitate constitutis pertinet spirituale ad personalem eorum utilitatem et gloriam: et hoc proprie pertinet ad observantiam secundum quod a pietate distinguitur. et ideo comparatio observantie ad pietatem necesse est quod attendat secundum diversas habitudines diversarum personarum ad nos que respicit utraque virtus. manifestum est autem quod persone parentum et eorum que sunt nobis sanguine coniuncti substantialiter nobis coniunguntur que persone que sunt in dignitate constitute. magis. nam ad substantiam pertinet generatio et educatio cuius principium est per quod exterior gubernatio cuius principium sunt illi que in dignitate constituti: et secundum hoc pietas observantie preeminet in quantum cultum reddit personis magis coniunctis quod magis obligamur.

Ad primum ergo dicendum quod princeps comparatur ad patrem sic videtur virtus ad particularem quantum ad exteriorem gubernationem: non autem quantum ad hoc quod pater est principium generationis. sic. nam comparatur ad ipsum deum divina que est eius productiva in esse.

Ad secundum dicendum quod ex ea parte quod persone in dignitate constitute ordinantur ad bonum commode: non pertinet earum cultus ad observantiam: sed ad pietatem ut dictum est.

Ad tertium dicendum quod exhibitio honoris vel cultus non solum est proportionata persone cui exhibetur secundum se considerate: sed etiam secundum quod ad exhibentes comparatur quantumvis que virtuosum secundum se considerati sunt magis digni honore que persone penitus: tamen filii magis obligantur pro beneficiis suscepta ab ipsis penitus b' et coniunctiones naturales ad exhibendum cultum et honorem penitus que extraneis virtuosis.

Inde considerandum

Questio est de tribus observantie. Et primo de omnia que exhibetur honorem et cetera ad hoc pertinet personis superioribus. 2° et obedientia per quas eorum obediunt imperio. Circa primum arduum quatuor. primo utrum honor sit aliquod spirituale vel corporale. 2° utrum honor debeat solis superioribus. 3° utrum omnia cuius est exhibetur

honorem et cultum superioribus sit spiritualis virtus a laetitia distincta. 4° utrum per species distinguitur.

Ad primum sic proceditur

Videtur quod honor non importet aliquid corporale. Honor. nam est exhibitio reverentie in testimonium virtutis ut potest accipi a philosopho in peritico riu. sed exhibitio reverentie est aliquid spirituale. revereri. nam est actus timoris ut secundum habitum est. ergo honor est aliquid spirituale.

Respondeo secundum philosophum in 4° ethicorum honor est hominum virtutis. virtus autem principaliter in spiritualibus consistit primum vero est aliquid corporale cuius primum sit potest merito. ergo honor non consistit in corporalibus.

Respondeo. Honor a laude distinguitur et etiam a gloria. sed laus et gloria in exterioribus consistunt. ergo honor consistit in interioribus et spiritualibus.

Sed est quod Terentius exponens illud iudicium ad Timotheum. quod bene presbyteri duplici honore habeantur et cetera. dicit. Honor in diversarum quidem personarum vel munere accipitur. utrumque autem bonum ad corporalia pertinet. ergo honor in corporalibus consistit.

Respondeo dicendum quod honor testimoniationem quandam importat de excellentia alicuius. unde homines que volunt honorari testimonium sue excellentie erunt ut per philosophum per 3° ethicorum. testimonium autem redditur vel coram deo vel coram hominibus. Coram deo que in spector est cordium testimonium. conscientie sufficit. et ideo honor que ad deum potest consistere in solo interiori motu cordis dicitur. scilicet aliquis recogitat vel dei excellentiam vel etiam alteri hominis coram deo.

Sed que ad homines aliquis non potest testimonium ferre nisi per aliquam signa exteriora: vel verbo: puta cum aliquis ore pronunciat excellentiam alicuius: vel factis: sicut ieiunationibus: oblationibus: et aliis hominum: vel etiam exterioribus rebus: puta in munere oblatione aut imaginum institutione: vel aliis hominum: et secundum hoc honor in signis exterioribus corporalibus consistit.

Ad primum ergo dicendum quod reverentia non est idem quod honor: sed ex una parte est principium motuum ad honorandum in quantum. scilicet aliquis ex reverentia quam habet ad aliquem cuius honoret: ex alia vero parte est honoris finis in quantum. scilicet aliquis ad hoc honorat ut in reverentia habeat ab aliis.

Ad secundum dicendum quod sicut philosophus ibidem dicit: honor non est sufficiens virtutis principium: sed nihil potest esse in humanis rebus et corporalibus maius honore: in quantum. scilicet ipse corporales res sunt signa determinationis excellentie virtutis: et autem debet in bono et pulchro ut manifestetur: secundum illud Matthei. 5°. Neque accendit lucernam et ponit eam sub modio: sed super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt.